

Cartea nunții

Prefață, fișă biobibliografică
și referințe critice
de Lucian Pricop

CUPRINS

<i>Cartea nunții – romanul poetic</i> (prefață de Lucian Pricop)	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	10
<i>Referințe critice</i>	14
<i>Cartea nunții</i>	39
O sărutare în tren	41
Casa cu molii	54
Masa celor zece	67
Lola, Dora și Medy	80
„Oracolul“ lui Bobby	95
Planetă de tânăr	110
O partidă de natație	122
Pythia modernă și căile sorții	133
Ce are Vera noastră?	145
Eros asiatic	152
M-me Policrat et C-nia	166
Marele Divan	178
Neliniști prenupțiale	188
O gală de box	198
Vino din Livan mireasă!	210
Oglinda constelată	225
În patul meu noaptea am căutat, pre cel ce iubește sufletul meu	236
Îngerul din casa cu molii	248
Moartea lui Silivestru	259
Facerea lumii	265

CARTEA NUNȚII – ROMANUL POETIC

Până la publicarea romanului *Cartea nunții*, în 1933, cultura română era guvernată de prejudecata, formulată de Titu Maiorescu într-un articol din 1886, conform căreia poezii și criticii sunt două categorii incompatibile. Nici creatorii nu sunt capabili să facă judecăți de valoare asupra fenomenului literar și nici criticii nu posedă instinctul creației. Deși teza lui Maiorescu era aplicată cu precădere pe cazul românesc, numeroase sunt contraexemplele chemate să invalideze opțiunile maioresciene: până în 1933 Eugen Lovinescu publică patru volume de nuvele și schițe și șase romane, Mihail Dragomirescu – un roman ciclic (*Copilul cu trei degete de aur*), iar Garabet Ibrăileanu – roman psihologic, *Adela*. Fără a căuta (probabil) o replică la Maiorescu, G. Călinescu, scriind *Cartea nunții*, își mărturisește alegerea „pe de o parte de a se recrea, pe de alta de a face un exercițiu minor în vederea unei plănuite opere epice, căutând a separa, prin dezlănțuire, elementul liric care-i e (valabil sau nu) congenital. În repetate rânduri el vestise înainte că înțelege să facă un roman liric, la modul grec, luând ca model *Daphnis și Chloe* de Longos. Schematism psihologic, descripție de atmosferă, chiar elemente de o certă facilitate, în scopul petrecerii, erau prevăzute...” (G. Călinescu, „Câteva cuvinte despre roman“ în *Adevărul literar artistic*, nr. 918/1938).

Un exercițiu, academic, linear și abstract, uneori convențional, romanul lui Călinescu nu este totuși minor. Eroii (tânărul Jim Marinescu, proaspăt întors de la studii din străinătate, Vera, fata nobilă, Dora, Lola și Medy, adolescentul Bobby) nu întreprind în tot romanul nimic major, ei merg la bar, la cinema, la ștrand, la o

partidă de box, la mare, în chipul cel mai obișnuit, servindu-se de automobil, de telefon, de costumul de baie, adică de avantajele civilizației. Avem senzația că ni se sugerează, deloc subtil, că România s-a modernizat, că a renunțat la patriarhalitate, la „fără-nismul“ ei literar. În modul de a iubi, calculat și precis, fără anxietățile eroului romantic, Jim pare un caracter împrumutat de la Dannunzio sau Lawrence, transfer posibil pentru un „romancier“ cu conștiință de critic.

Cele mai bune pagini ale acestei cărți, care poate fi citită ca o *Cântare a cântărilor* modernă, sunt de ordin liric. Autorul vede mai mult aspectul exterior al lucrurilor și ființelor, dar cu un ochi de estetik, descoperind fantasticul în real, sublimul în banal, plasticul în haotic. Peisajul carpatin natural e tratat la fel cu cel citadin sau maritim din perspectiva criticului de artă, în stare de a face oricând asociațiile trebuitoare, de a recunoaște stilul sau școala, de a percepe totul în lumina educației artistice. Putem semnală totodată tentația de a surprinde universul în aspectele sale fundamentale de întocmire și dezagregare, facerea și desfacerea, diafanul și decrepitudinea, invenția și senilitatea. În contrast cu Jim, Vera, Lola și Medy, apar bătrânul maniac devirilizat Silvestru și colecția de fosile din *casa cu molii* (tanti Magdalena și tanti Ghenca, tanti Fira, tanti Mali), care este văzută cu sarcasm brueghelian și îngăduință.

De la idila pastorală din *Cartea nunții*, G. Călinescu a trecut după cinci ani la romanul de tip clasic modern, de data aceasta luându-și ca model pe Balzac. Lirismul fiind acum înlăturat, problema care se punea romancierului era de a născoci o tramă epică în vederea configurării caracterelor. Într-un articol publicat în *Adevărul literar și artistic* nr. 918 din 1938, „Câteva cuvinte despre roman“, G. Călinescu susținea că soluțiile epice sunt puține și că lista subiectelor de roman se reduce aproximativ la șase:

„1) Istoria tânărului care vrea să pătrundă cu orice chip în viață, subordonând toate afecțiunile acestei pasiuni: ambițiosul plat, comun;

2) Istoria ambițiosului idealist, în stare de toate înfrângerile pentru glorie, putând oscila între ratare grandilocventă și genul posac;

3) Istoria femeii nesatisfăcute, cazând la maturitate în dezordinea pasiunii romantice;

LIBRIS | We know books

4) Istoria bărbatului matur, plictisit de căsnicie, distrugându-și viața și familia în experiențe erotice tardive;

5) Istoria bărbatului sau a femeii, care, neizbutiți ei înșiși în viață, își revarsă energiile asupra copiilor, devenind personaje odioase pentru alții și apăsătoare pentru propria progenitură;

6) Istoria incapacității de adaptare care nu duce la lirism, ca în nuvelistica noastră, ci la invidie.“

Verificând romanesc tipologiile, în literatura noastră G. Călinescu ilustrează, uneori demonstrativ, formula clasică. Dacă dependența de acest schematism este transparentă în *Cartea nunții*, virtuțile poetice ale romanului sunt involuntare. Aceasta este cheia actualității acestui text călinescian.

Lucian Pricop

FIȘĂ BIOBIBLIOGRAFICĂ

George Călinescu (prenumele la naștere: Gheorghe) s-a născut la data de 19 iunie 1899, în București și a murit pe 12 martie 1965, la Otopeni-București. Fiul Mariei Vișan din Dobroteasa – Olt, înfiat la 8 ani, de familia Constantin Călinescu din Iași. Școala primară la Iași (1906-1908) și București (1908-1910), gimnaziul („Gh. Șincai“) și liceul („Gh. Lazăr“) la București (1910-1916). În timpul războiului își continuă studiile liceale la Iași (bacalaureatul, la București, 1918). Facultatea de Litere (1919-1923) în București. Studii, în continuare, la Școala Română din Roma (1923-1928). Publică două memorii asupra propagandei catolice în țările române (*Alcuni missionari cattolici italiani nella Moldavia dei secoli XVII e XVIII*, 1925 și *Altre notizie sui missionari cattolici nei paesi romeni*, 1930). Profesor de liceu la Timișoara (1928) și București (1928-1935). Colaborează la revista *Roma* (1924-1926, condusă de Ramiro Ortiz), *Universul literar* (director Perpessicius), *Viața literară*, *Sburătorul*, *Gândirea* și scoate singur *Sinteza* (1927) și *Capricorn* (1930). Din 1933, codirector al revistei *Viața Românească*, cu M. Ralea. Doctor în litere (1936) al Universității din Iași, cu o teză despre *Avatarii faraonului Tlâ*. Conferențiar universitar (1937), ținând cursuri de estetică și critică literară la Facultatea de Litere din Iași. În 1939 scoate, la Iași, *Jurnalul literar*, foaie de critică și istorie literară. Din 1945, profesor de istoria literaturii române moderne la Facultatea de Litere din București. Membru al Academiei (1949). A dirijat periodicele *Tribuna poporului* (1944), *Lumea* (1945), și *Națiunea* (1946), *Studii și cercetări de istorie literară și folclor* (1952), revista Institutului de Istorie Literară și

Folclor, pe care l-a condus din 1949 până la sfârșitul vieții. Călătorie în Uniunea Sovietică (1948), raportată în *Kiev, Moscova, Leningrad* (1949), și în R. P. Chineză (*Am fost în China nouă*, 1953). Rechemat profesor onorific la Facultatea de Litere din București (1961). A publicat monografiile: *Viața lui Mihai Eminescu* (1932), *Opera lui Mihai Eminescu*, I-V (1934-1936), *Viața lui Ion Creangă* (1938), *N. Filimon* (1959) și *Gr. M. Alexandrescu* (1962), o monumentală *Istorie a literaturii române de la origini până în prezent* (1941), un compendiu de *Istoria literaturii române* (1945), studii, conferințe și eseuri: *Principii de estetică* (1939), *Impresii asupra literaturii spaniole* (1946), romane: *Cartea nunții* (1933), *Enigma Otiliei* (1938), *Bietul Ioanide* (1953), *Scrinul negru* (1960), versuri: *Poesii* (1937), *Lauda lucrurilor* (1963), teatru: *Șun sau calea neturburată* (1943), efemeride: *Cronicile optimistului* (1964).

OPERA: *Alcuni missionari cattolici nella Moldova dei secoli XVII e XVIII*, Roma, 1925; *Altre notizie sui missionari cattolici nei paesi romeni*, Roma, 1930; *Viața lui Mihai Eminescu*, București, 1932 (ed. III, cu aparat critic, 1938; ed. V, 1964; alte ed.: București, 1995; Chișinău, 1998; ed. de I. Mărunțelu, București, 2000; ed. de Ileana Mihăilă, București, 2002); *Cartea nunții*, roman, București, 1933; *Opera lui Mihai Eminescu*, I Filosofia teoretică. Filosofia practică, București, 1934; II-III Descrierea operei, București, 1935; IV-V Cadrul psihic. Cadrul fizic. Tehnica. Analiza. Eminescu în timp și spațiu, București, 1936; *Poesii*, București, 1937; *Enigma Otiliei*, I-II, București, 1938; *Viața lui Ion Creangă*, București, 1938; (ed. II, 1964); *Principii de estetică*, București, 1939 (ed. critică de Al. Piru, Craiova, 1974; postfață de L. Leonte, Iași, 1996); *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, 1941; (ed. II revăzută și adăugită, ed. îngrijită de Al. Piru, 1982; alte ed.: Craiova, 1993; 1994; Onești, 1998; I-IV, București, 1998-1999; Chișinău, 2001); *Șun sau calea neturburată*, mit mongol, București, 1943 (ed. II, 1953); *Istoria literaturii române. Compendiu*, București, 1945 (ed. II, 1948; ed. III, cu o postfață de Al. Piru, 1968; ed. de M. Duță, 1994); *Impresii asupra literaturii spaniole*, București, 1946 (ed. II, București, 1965); *Trei nuvele*, București, 1949; *Kiev, Moscova, Leningrad*, București, 1949; *Bietul Ioanide*, roman, București, 1953 (ed. II, 1965); *Am fost în China nouă*, București, 1955; *Studii și*

conferințe, București, 1956; *Nicolae Filimon*, București, 1959; *Scrinul negru*, roman, București, 1960; *Gr. M. Alexandrescu*, București, 1962; *Lauda lucrurilor*, poezii, București, 1963; *Cronicile optimistului*, București, 1964; *Teatru*, București, 1965; *Estetica basmului*, București, 1965; *Vasile Alecsandri*, București, 1965; *Opere*, I (*Cartea nunții*), București, 1965; II (*Poezii*), București, 1965; III-IV (*Enigma Otiliei*), București, 1966; V-VI (*Bietul Ioanide*), București, 1967; VII-VIII (*Scrinul negru*), București, 1968; IX (*Șun, Teatru*), București, 1971; X (*Nuvele, alte poezii, Horațiu, opere traducerii*), București, 1976; XI (*Viața lui Mihai Eminescu*), București, 1969; XII-XIII (*Opera lui Mihai Eminescu*, ed. revăzută), București, 1969; 1970; XIV (*Ion Creangă*), București, 1972; XV (*Principii de estetică. Istoria literaturii române*, compendiu), 1979; XVI (*Impresii asupra literaturii spaniole. Studii și conferințe*), București, 1971; XVII (*N. Filimon. Gr. M. Alexandrescu*), București, 1983; *I. Eliade Rădulescu și școala sa*, ed. de Al. Piru, București, 1966; *Studii și cercetări de istorie literară*, cu o pref. de Al. Piru, București, 1966; *Studii și comunicări*, ed. de Al. Piru, București, 1966; *Scriitori străini*, ed. de V. Nicolescu și A. Marino, București, 1967; *Ulysse*, ed. de G. Șerban, București, 1967; *Scrieri despre artă*, I-II, ed. de G. Muntean, București, 1968; *Universul poeziei*, antologie și postfață de Al. Piru, București, 1971; *Texte social-politice. 1944-1965*, cu o pref. de Gh. Matei și Gh. Țugui, București, 1971; *Literatura nouă*, ed. și pref. de Al. Piru, Craiova, 1972; *Însemnări de călătorie*, ed. și pref. de G. Muntean, București, 1973; *Gâlceava înțeleptului cu lumea* (Cronica mizantropului și optimistului, 1928-1949), I-II, ed. de G. Șerban, București, 1973-1974; *Correspondența lui G. Călinescu cu Al. Rosetti (1935-1951)*, București, 1977; *Scrinul negru și Dosarele Scrinului negru*, ed. de Cornelia Ștefănescu, București, 1977; *Mihai Eminescu. Studii și articole*, ed. îngrijită, postfață și bibliografie de Maria și C. Teodorovici, Iași, 1978; *Scrisori și documente*, ed. îngrijită de N. Scurtu, pref. de Al. Piru, București, 1979; *Avatarii faraonului Tlâ*, ed. îngrijită, pref. și bibliografie de M. Papahagi, București, 1982; *Scrinul negru*, I-II, repere istorico-literare alcătuite de A. Rusu, București, 1982; *Cartea nunții*, București, 1983; *Enigma Otiliei*, București, 1983; *Istoria literaturii*

URDIS | We know books

române, compendiu, București, 1983; *Viața lui Mihai Eminescu*, București, 1983; *Aforisme și reflecții*, ed. de I. D. Pârvănescu și Al. Stănciulescu Bârda, pref. de I. C. Chițimia, București, 1984; *Enigma Otiliei*, București, 1984; *Correspondența lui Al. Rosetti cu G. Călinescu*, prezentată de L. Călin, București, 1984; *Călinescu și contemporanii săi* (correspondență), I-II, București, 1984-1987; *Aproape de Elada*, selecție și comentarii de G. Șerban, București, 1985; *Opera lui Mihai Eminescu*, I-IV, București, 1985; *Bietul Ioanide*, București, 1986; *Poezii. Teatru. Nuvele*, București, 1986; *Viața lui Mihai Eminescu*, București, 1986; *Ion Creangă*, București, 1987; *Enigma Otiliei*, București, 1988; *G. Călinescu. Însemnări și polemici*, București, 1988; *Cartea nunții*, Timișoara, 1989; *Ion Creangă*, București, 1989; *Viața lui Mihai Eminescu. Ion Creangă: viața și opera*, Chișinău, 1989; *Oglinda constelată*, ed. îngrijită și pref. de I. Oprea, București, 1990; *Cronici literare și recenzii*, I-II, ed. de A. Rusu, note și comentarii de I. Bălu și A. Rusu, București, 1992; *Lauda lucrurilor. Poezii 1927-1965*, text stabilit de M. Duță, ed. integrală după ms, București, 1992; *Cartea nunții*, București, 1993; *Opere*, I-IV, text îngrijit, note, comentarii și variante de N. Mecu, studiu introductiv de I. Bălu, București, 1993-2002; *Bietul Ioanide*, I-III, pref. și tabel cronologic de I. Bălu, ed. îngrijită de A. Rusu, București, 1995; *Viața lui Mihai Eminescu*, București, 1995 (alte ed., Chișinău, 1997; 1998); *Scrinul negru*, pref. de E. Simion, curriculum vitae și bibliografie de C. Mohanu, București, 1996; *Enigma Otiliei*, tabel cronologic, repere critice și postfață de Carmen Dobre, București, 1998; *Cartea nunții*, pref. de M. Tomuș, București, 1998; *Curs de poezie*, ed., postfață și indice de nume de E. Manu, București, 1998; *Fals jurnal*, întocmit și prefăcut de E. Simion, București, 1999; *Oglinda constelată*, text îngrijit și pref. de I. Oprea, ed. II, revizuită și augmentată, București 1999; *Cartea nunții*, București, 2000; *Bietul Ioanide*, I-II, București, 2001-2002; *Cartea nunții*, București, 2003; *Principii de estetică*, ed. de Al. Piru, București, 2003.

REFERINȚE CRITICE

Scriind, G. Călinescu se abandona cu voioșie unui joc. Nu negăm, Doamne ferește, cazna și gravitatea actului de creație, fără de care romanele prestigioase nu s-ar fi zămislit. Acum, însă, solicităm permisiunea de a prezenta acele forme ale îndeletnicirii de prozator care au constituit, suntem convinși, una din marile încântări ale existenței sale. A pătruns vreodată cineva, fără să fie observat, în orele dedicate scrisului, în camera de lucru a lui G. Călinescu? De altfel, ceea ce ar putea să relateze un eventual martor indiscret are acum mai puțină însemnătate decât legenda. Așezat la masă, noi îl vedem scrutând cu un aer jubilativ foaia albă de hârtie; un zâmbet șiret, atotștiutor, îi flutură în colțul buzelor, iar la intervale mâinile dansează deasupra capului în ritm grațios și triumfal.

Din câteva semne exterioare, cu un efort de imaginație, putem deduce ringul interior fabulos, în mijlocul căruia autorul, angajat într-o dispută loială cu propriile progenituri, savurează totodată ca privitor peripețiile luptei.

E notoriu faptul că primul roman, *Cartea nunții*, a fost alcătuit ca un prilej de recreație și cuprindere, după cum recunoaște autorul, fapt amintit, elemente de clară facilitate menite să întrețină petrecerea. O fi o doză de cochetărie în această mărturisire, dar nu putem să ne închipuim că, istorisind isprăvile lui Jim, el umplea paginile stăpânit de o încruntare a spiritului. Ideea întocmirii unor narațiuni în vederea purei delectări personale i-a surâs adesea lui G. Călinescu. Într-o prefață la un roman de tip foileton, *Fata răpită* (*Revista Fundațiilor*, nr. 7, 1946), pe care l-a retipărit în anii trecuți

LIBRIS | We know books

și *Luceafărul*, el destăinuie plăcerea pe care o resimte când plămăiește fantastice întâmplări, în care senzaționalul evoluează către straniu și către simbolul fatidic, concomitent „cu o certă alunecare, inevitabilă, spre burlesc“. În aceste exerciții de divertisment (vezi și *Misterul castelului de Tristenberg, Jurnalul literar*, 1939), în care mistica genului coexistă cu parodia lui, descoperim în stare nedisimulată predilecția pentru joc și pentru spectacol. Alte exemple ulterioare menționate întăresc această constatare. Ca o contracarare a spiritului de farsă, în aceeași prefață e definit extrem de laconic și impulsul care va rămâne dominant în *Enigma Otiliei*, *Bietul Ioanide*, *Scrinul negru* și, la o lectură minuțioasă, chiar în *Cartea nunții*. Preocuparea majoră în romanele serioase continuă a fi aceea de a reconstitui o epocă, de a studia morfologic componența unor grupări umane („Fiindcă sunt latin și setea de a cunoaște și deci de a clasifica oamenii mă devoră“). Nimeni nu poate însă tăgădui că și în scrierile în care reflectarea realistă a istoriei și studiul caracterologic sunt hotărâtoare, subsistă, sub diverse chipuri, tentația desfășurărilor narrative. Neîndoios că multe episoade ale romanelor au fost concepute de G. Călinescu într-o dispoziție de nepotolită exuberanță. Ce se întâmpla atunci în laboratorul secret scriitoricesc? Înfigând pe retina minții stegulețele câmpului de bătaie în neconținută prefacere, nu se putea ca, în fața priveliștii, strategul-narator, care inventa subtile manevre și dislocări de trupe, să nu se amuze totodată copios.

Acțiunea capătă un contur, înaintează, fiindcă personajele, împinse de un resort tainic, se îndreaptă către ținta fixată de autor în depărtare. Drumul e presărat de primejdii – capcane pe care el însuși le-a meșterit și le-a mascat dibaci. Ascuns în întuneric, el prevede noile întorsături captivante, renghiuri ale sorții, motive de dezlănțuire a râsului. Așadar, vesel, spectator, dornic să trăiască niște ore agreabile, e înainte de toate însuși scriitorul. Cine atunci dacă nu el trebuie să întrețină vâlvățiile sclipitoare ale reprezentanței?

Dintre toate puterile cu care putea fi investit un demiurg, avem încredințarea că G. Călinescu a vrut să o posede pe aceea a magiciianului. Un magician-prestidigitator! Interpreții trec pe lângă trusa cu scule fermecate și, machiați, fardați, împodobiți cu peruci,

îmbrăcați în veșminte pestriț colorate intră în arena luminată și încep programul lor acrobatic. E de presupus că tabloul dinamic care l-ar fi satisfăcut emotiv pe G. Călinescu (nu singurul, desigur) ar fi fost un uriaș pantomim, cu nenumărați clovni, într-un circ fastuos. Trapezele mișcătoare, caii în galopuri ritmice, baloanele și cercurile aeriene ar fi electrizat spiritul lui tânăr, veșnic amator de extraordinare jonglerii. În fața filei încă nescrise, G. Călinescu și-a construit în imaginație ciroul copilăriei.

Atenție! Atenție! O trompetă dă de veste că se înalță cortina și pornește parada burlescă. De-a lungul arenei apar, rânduri după rânduri, pe șinele de fier, făpturile mecanice mișcate de roțițe dintate. Iată, se ivesc, cu surâsul de superioritate nătângă, pe care nimic nu-l poate alunga, membrii clanului Hangerliu, invitații fostei prințese Serica Băleanu, înfășurați în mantiile lor ponosite care mai poartă încă urmele distincției aristocratice, cu privirile întoarse spre amintirile consolatoare, dăruind publicului numai o prezență fictivă. Despiciând pânzele păianjenilor, praful coloanelor, se strecoară afară mătușile lui Jim; din firidele posomorâte ies Aglae și cohorta ei, cu ochii umbriți de urzelile tenebroase, cu fețele supte, stafidite, încremenite de protocolul hilar. În urma lor, se târăsc cei care au căpătat o paloare cadaverică, înfățișarea strigoilor – Silivestru, Simion, Hagienuş –, cei care au căzut pradă fantasmelor. Nu se alungă impresia de teroare decât când convoiul sumbru nu mai poate stăvili ieșirea la suprafață a tinereții, care irumpe – în momentele de feerie cromatică, imagini de basm. În cadența muzicii, ființe vii, Jim o îmbrățișează pe Vera; după ei, Felix și Otilia se țin de mână și se plimbă ca și cum ar inhala mirosul clăilor de fân de pe moșia lui Pascalopol; în spatele lor, la distanță, solitar, Ioanide străbate cu un pas de profet căile arhitectonice trasate pe neprețuita machetă. Apoi totul reîncepe, defilarea veștedelor siluete de muzeu. În nemaipomenitul spectacol, razele reflectoarelor se îndreaptă și către fundurile grotelor și către piscurile mirifice.

Încă o dată precizăm că aici ne referim la ceea ce este dezlănțuire scenică, balet al măștilor în viziunea românească a lui G. Călinescu. Nu că izvorul tuturor acestor întruchipări n-ar fi concretul istoric. Corespondențele se dovedesc precise, veridicitatea e respectată, lumea reală, palpabilă, cu rețeaua ei de fire, cu

sacrificările umane o identificăm imediat (ar fi o eroare de negrațiat să uităm resortul fundamental al epicii: analiza caracterologică – „setea de a cunoaște și deci de a clasifica oamenii“). Doar că ideea căreia scriitorul îi rămâne fidel, ideea de cauzalitate, de suită logică, măsurată științific, i se asociază plăcerea spectacolului cu „minunile“ lui și bizare și ștregărești: ochiul hipnotizator străpunge vietățile și lucrurile și, odată cu aura magică, le conferă o ținută de carnaval. Am arătat cum romantismul tainei și al groazei la care apelează adesea G. Călinescu este minat, în esența lui, prin pocnetele glumei. Domesticite, fantomele se strâmbă, se dau peste cap, așteaptă izbucnirea aplauzelor. Vraja demoniacă se transpune în circ și circul în vrajă demoniacă. Ce face G. Călinescu? Să ni se ierte metafora prea simplificatoare pe care o riscăm: el trece poveștile fantastice ale lui Hoffmann prin filtrul caragialian până le aduce la stadiul bufoneriei lui Jarry. (De altfel, chiar la Hoffmann, autorul *Cronicilor optimistului* vede caricatură febrilă, metafizică, ironie romantică la adresa idealismului magic și a iraționalismului). Încă o dată nastratinismul lui Anton Pann este, probabil, punctul de pornire în uimitoarea metamorfoză.

În ultimă instanță, spectacolul burlesc exprimă decăderea unei lumi și el nu contrazice deloc realismul de ansamblu și de detaliu al romanelor cu veleități de frescă. Fiind materializarea comicului călinescian, spectacolul e o triere și o ordonare în vârtejul dezaxărilor, provocate de epocă.

Noi bănuim că cineva alege cu migală măștile: rictusul enigmatic și crepuscular, râsul inocenței tembele, mohoreala urâtului. Când conturul se întipărește memorabil, mișcarea e oprită în poza cea mai expresivă. După aceea, rotirea de caleidoscop continuă. Nimic nu s-ar înțelege din această perindare dacă nu am ști că, din culise, fiecare învârtire a manivelor e dirijată, supravegheată. Dacă autorului îi place să conducă machiavelic destinele spre un sfârșit implacabil – într-un joc diavolesc de perversități și bucurii – chipul lui nu e surprins de luminile denunțătoare ale rampei. Nu mai e nevoie să repetăm, acțiunea are în toate romanele o curgere obiectivă, și scriitorul refuză să participe direct la evenimentele zugrăvite, păstrează un sever anonim. Scenele se derulează autonome, neutre față de creatorul care le-a născocit, le-a șlefuit. Lor